

ЕТАПИ В РАЗВИТИЕТО НА ТЪРГОВСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И РУСИЯ

Доц. д-р Донка Желязкова¹
Сергей Пиддрубивный²

Резюме: Настоящата разработка проследява четири основни етапа в развитието на търговските отношения между Европейския съюз и Русия, които обхващат времеви хоризонт между 1992 г. и 2020 г. Тези етапи са условни и следват аналогията на основните етапи на жизнения цикъл (установяване, растеж и зрялост на отношенията), но във връзка с взаимните ограничителни мерки, представляващи особен интерес в контекста на проблематиката на разработката, отделно се разглежда съвременният етап, условно наречен, период на предизвикателства. Актуалността на темата и значимостта на разглеждания проблем са свързани, от една страна, със стратегическата значимост на търговските отношения между Европейския съюз и Русия и интензивността на търговските, инвестиционните и финансовите потоци, които мигрират между тях, а от друга страна с необходимостта от ревизия на тези отношения в контекста на съвременната икономическа и политическа среда.

Ключови думи: търговски отношения, Европейски съюз, Русия.

JEL: F14, N74, O24, P45, P52.

---

¹ Катедра „Икономика и управление на търговията и услугите“, Икономически университет – Варна, e-mail: d_zhelyazkova@ue-varna.bg.

² Магистър по спец. „Глобален търговски бизнес“, Икономически университет – Варна, e-mail: pdbr1108@abv.bg,

Въведение

Една от важните характеристики на съвременния етап в развитието на международната икономика е продължаващият интеграционен процес, който се проявява в по-нататъшното разширяване и задълбочаване на икономическите отношения между различни страни, нарастващата отвореност на националните икономики към външния свят, сближаването им и *засилващата* се взаимозависимост (Маринова, 2017, стр. 44). Тези процеси се отразяват и върху отношенията на такива важни световни сили като Европейския съюз и Русия.

Географската близост, ресурсната взаимодопълняемост и значимата роля в глобалната икономическа и политическа система предопределят важността от поддържането и развитието на двустранните връзки в различни сфери на обществения живот, но ключовият аспект на техните взаимоотношения е търговското сътрудничество.

В същото време тези фактори обуславят високата зависимост на двустранната търговия от текущата политическа и икономическа конюнктура и са причина за нейната нестабилна динамика в бързо променящите се условия на обкръжаващата среда.

Актуалността на темата и значимостта на разглеждания проблем са свързани, от една страна, със стратегическата значимост на търговските отношения между Европейския съюз и Русия и интензивността на търговските, инвестиционните и финансовите потоци, които мигрират между тях, а от друга страна, с необходимостта от ревизия на тези отношения в контекста на съвременната икономическа и политическа среда.

Русия е най-голямата съседка на ЕС, която географски стана още по-близо след разширяването на Алианса през 2004, 2007 и 2013 година. Съвременна Русия води своята история от 1991 г. след разпадане на СССР и признаването на Руската федерация като независима държава, след което тя поема стабилен курс към развитие на пазарен икономически модел и активна интеграция в международното икономическо пространство.

Целта на настоящата разработка е да се проследят основни етапи в развитието на търговските отношения между Европейския съюз и Русия през периода 1992 – 2020 г. и на тази база да се очертаят тенденции в тяхното изменение.

За постигане на тази цел авторите си поставят за задача да анализират четири основни етапа в развитието на търговските отношения между Европейския съюз и Русия през периода 1992 – 2020 г., като се позовават на показателите за определяне динамиката на търговския оборот и на търговското салдо между изследваните търговски партньори.

Обект на настоящото изследване са търговските отношения между Европейския съюз (ЕС) и Русия, а предмет на изследването е тяхното развитие в условията на динамично променяща се икономическа и политическа среда.

Като информационната база на разработката са използвани официални източници на статистическа информация: Евростат и Федералната служба за държавна статистика на Русия.

Високата динамичност на съвременната икономическа и политическа среда, в която се развиват търговските отношения между ЕС и Русия, е предпоставка за продължаващата актуалност на изследваната проблематика.

1. Първи етап от развитието на търговските отношения между Европейски съюз и Русия – установяване на отношенията (от 1992 до 1999 г.)

С цел извършване на факторен анализ и по-прецизна оценка на причинно-следствените връзки между различни явления от обществения живот и динамиката на показателите за търговията между ЕС и Русия, в исторически план техните търговски отношения са разделени на няколко условни периода по аналогия с основните етапи на жизнения цикъл на база динамиката в развитието на търговския оборот (установяване, растеж и зрялост на отношенията), но във връзка с взаимните ограничителни мерки, представляващи особен интерес в

ЕТАПИ В РАЗВИТИЕТО НА ТЪРГОВСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ ...

контекста на проблематиката на разработката, отделно се разглежда съвременният етап, условно наречен период на предизвикателства. На Фигура 1 могат да бъдат проследени четирите етапа в развитието на двустранните търговски отношения през периода 1992 – 2020 г. Данните очертават аналогични тенденции с тези, които отчита търговският оборот и в реално стойностно изражение.

Забележка: Еврото беше въведено на световните финансови пазари като разчетна единица на 1 януари 1999 г.

Източник: Евростат и Федералната служба за държавна статистика на Русия.

Фигура 1. Търговски оборот между ЕС и Русия през периода 1992 – 2020 г.

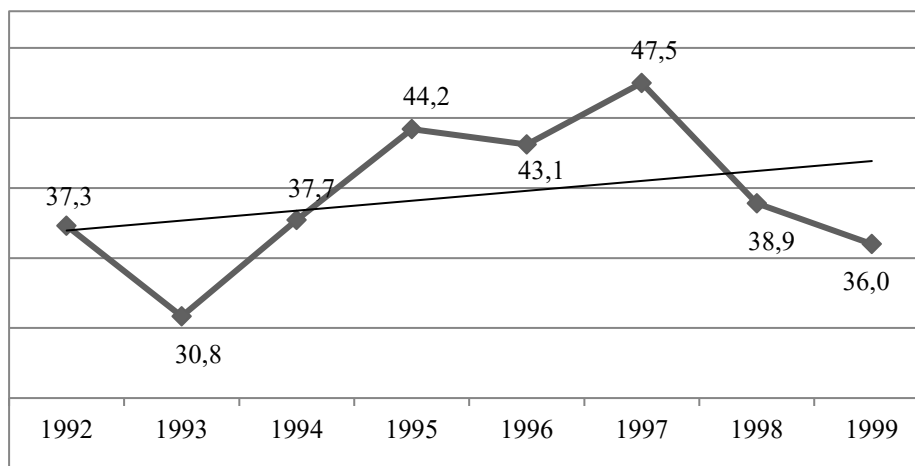
В рамките на всеки един от етапите са идентифицирани най-важните фактори на икономическата и политическата среда, влияещи върху развитието на търговията, и е изследвано тяхното качествено и количествено влияние върху динамиката на основните показатели.

Първият етап поставя началото на изследвания период през 1992 г., тъй като признаването на Руската федерация като независима държава датира от края на 1991 г.

Като основни фактори на външната и вътрешната среда през периода могат да се разглеждат: радикалната промяна на политическата и икономическата парадигма в Русия и нейната активна инте-

грация в глобалната търговска система; сключването на Споразумението за партньорство и сътрудничество между Европейския съюз и Русия през 1994 г.; политическите разногласия между търговските партньори във връзка със събитията в Чеченската република от края на 1994 до 1996 г.; разширяването на Европейския съюз чрез присъединяването на Австрия, Финландия и Швеция през 1995 г.; азиатската финансова криза от 1997 г. и стремителното сваляне на световните цени на енергийните ресурси, което предизвиква дефолта и девалвацията на руската рубла през 1998 г.; разширяването на НАТО в източна посока (Полша, Унгария, Чехия) и военната операция в Югославия през 1999 г., предизвикали сериозни геополитически разногласия между ЕС и Русия.

Фигура 2 показва динамиката на търговския оборот между ЕС и Русия и темпа на неговия растеж през периода. Трябва да се отбележи, че оценка на динамиката на показателите в натурално изражение, както и за стоковата структура на търговския оборот, не е направена заради липса на детайлизирана информация за периода в официалните източници на статистически данни на ЕС и Русия.

Източник: Федералната служба за държавна статистика на Русия

Фигура 2. Динамика на търговски оборот между ЕС и Русия през периода 1992 – 1999 г. (млрд. щ.д.)

ЕТАПИ В РАЗВИТИЕТО НА ТЪРГОВСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ ...

Възходящият тренд на фигурата показва, че търговският оборот между ЕС и Русия през началния етап в развитието на техните търговски отношения има тенденция за увеличаване на стойностния обем. В същото време тази тенденция е нестабилна, тъй като в границите на периода се забелязват отчетливи колебания на темповете на растеж на показателите, които отразяват характера и силата на влиянието на външните и вътрешните фактори върху двустранната търговия.

Първоначалният значителен спад на износа и вноса на фона на радикалното реструктуриране на политическата и икономическата система в Русия се сменя с противоположната тенденция, която във времето съвпада със сключването на стратегически важни споразумения в областта на двустранните търговско-икономически отношения. Тяхното стимулиращо влияние върху развитието на търговията потвърждава и максималния темп на растеж на основните показатели през 1994 – 1995 година.

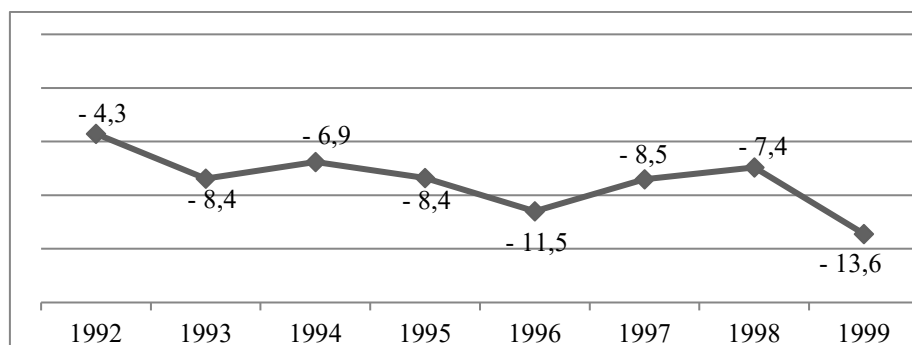
Негативното влияние на вътрешните фактори намира отражение през следващия период, когато на фона на геополитическите разногласия, предизвикали забавянето на ратификацията на Споразумението за партньорство и сътрудничество и временно преустановяване на новите инициативи в търговско-икономическата сфера, значително намалява обемът на износа на ЕС за Русия и съществено се забавя темпът на растеж на вноса. Този спад на показателите слабо се компенсира дори от допълнителното включване в състава на ЕС на три силни икономики през 1995 г.

Въздействието на външните фактори върху двустранната търговия нагледно демонстрира периодът 1997 – 1998 г., свързан с последиците от т.нар. азиатска финансова криза, която доведе до почти двукратно намаляване на световните цени на енергийните ресурси. Точно по това време най-рязко намалява темпът на растеж на двустранния търговски оборот, главно поради значителния спад на вноса на ЕС от Русия (минус 17% за една година).

Продължаващият спад на търговския оборот през 1999 г. след относителното стабилизиране на световните енергийни пазари основно се дължи на намаляването на износа на ЕС за Русия, което може да се

свърже с допълнителното деструктивно влияние на политическите противоречия между партньорите в края на разглеждания период.

Външнотърговският баланс на ЕС през целия период е отрицателен и има обща низходяща тенденция, което демонстрира Фигура 3.

Източник: Евростат.

Фигура 3. Външнотърговско салдо на ЕС с Русия през периода 1992 – 1999 г.

Таблица 1 представя данни за взаимните дялове на ЕС и Русия в общата структура на тяхната външна търговия през периода 1992 – 1999 г.

Таблица 1
Дялове в структура на външната търговия
(средно за периода 1992 – 1999 г.)

Показатели	Средно за периода (%)	Среден темп ($\bar{T}$)
А	1	2
Дял на Русия в износа на ЕС	0,8	0,893
Дял на Русия във вноса на ЕС	1,3	0,966
Дял на ЕС в износа на Русия	34,0	0,984
Дял на ЕС във вноса на Русия	36,5	0,993

Източник: Изчисления на авторите.

ЕТАПИ В РАЗВИТИЕТО НА ТЪРГОВСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ ...

Данните ясно демонстрират доминиращата роля на ЕС в структурата на външната търговия на Русия и нейния стабилно нисък дял във външнотърговския оборот на ЕС. Това потвърждава хипотезата относно значителната количествена асиметрия на двустранните търговски отношения, която се проявява и през етапа на тяхното установяване.

2. Втори етап от развитието на търговските отношения между Европейски съюз и Русия – растеж на отношенията (от 2000 до 2007 г.)

Като ключови събития, влияещи върху основните показатели на двустранната търговия през периода, са идентифицирани: политическите промени в Русия и икономическите реформи след дефолта; продължаващите интеграционни процеси в Европа и голямото разширяване на ЕС през 2004 и 2007 г.; военните събития и политическата нестабилност в редица страни износителки на енергоресурси през 2002 – 2005 г. (Ирак, Венецуела, Йемен, Ливан и др.); интензивният икономически растеж и значително нарастване на потреблението на енергоносителите в бързоразвиващите се азиатски държави (Китай, Индия и др.). Значителното нарастване на търсенето и относителното намаляване на предлагането на световния енергиен пазар доведоха до бързо покачване на цените от 2003 г. Таблица 2 съдържа основни стойности показатели на търговията между ЕС и Русия през периода.

Таблица 2
Стойностни показатели на търговията между ЕС и Русия през периода 2000 – 2007 г. (млрд. евро)

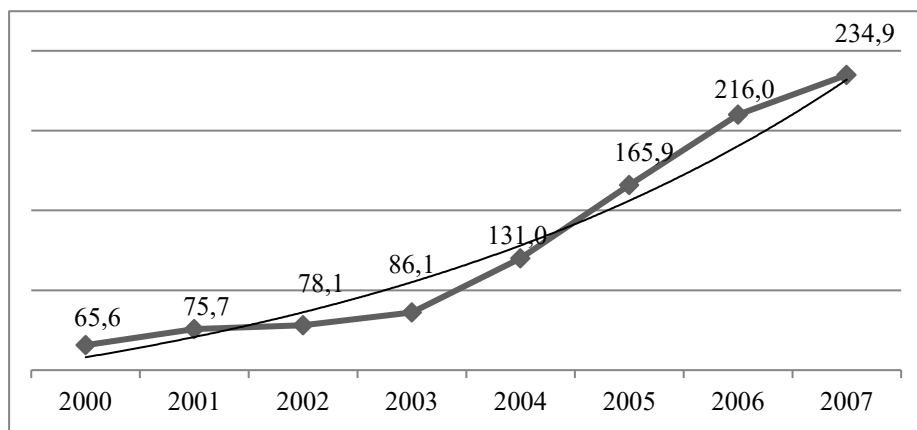
Година \ Показатели	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Ср. ст-ст ($\bar{y}$)
А	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Износ на ЕС за Русия	19,9	28,0	30,5	33,2	44,5	56,3	71,8	89,1	46,7
Внос на ЕС от Русия	45,7	47,8	47,7	52,9	75,5	109,7	138,3	145,8	82,9

Източник: Евростат

Анализът на данните показва, че този етап е достатъчно благоприятен период в развитието на търговските отношения между ЕС и Русия. Комбинацията от външните и вътрешните фактори оказва стимулиращо въздействие върху динамиката на двустранната търговия, което се вижда от възходящата линия на тенденцията и високите темпове на растеж на показателите за износа и вноса.

Динамиката на натуралните показатели в по-голяма степен демонстрира характера и силата на влиянието на вътрешните фактори върху развитието на двустранните търговски отношения. Първата половина на разглеждания период се характеризира с по-плавно нарастване на основните показатели на търговията, но присъединяването към ЕС на такива традиционни търговски партньори на Русия като страните от Централна и Източна Европа през 2004 и 2007 г. значително ускорява нейния растеж.

Източник: Евростат

Фигура 4. Търговски оборот между ЕС и Русия през периода 2000 – 2007 г. (млрд. евро)

Таблица 3 представя данни за динамиката на взаимните дялове на ЕС и Русия в структурата на тяхната външна търговия през периода 2000 – 2007 г.

ЕТАПИ В РАЗВИТИЕТО НА ТЪРГОВСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ ...

Таблица 3
Взаимните дялове в обща структура на външната търговия
за периода 2000 – 2007 г.

Показатели	Средно за периода (%)	Среден темп ($\bar{T}$)
A	1	2
Дял на Русия в износа на ЕС	4,8	1,150
Дял на Русия във вноса на ЕС	8,3	1,066
Дял на ЕС в износа на Русия	45,0	1,063
Дял на ЕС във вноса на Русия	41,8	1,054

Източник: Изчисления на авторите.

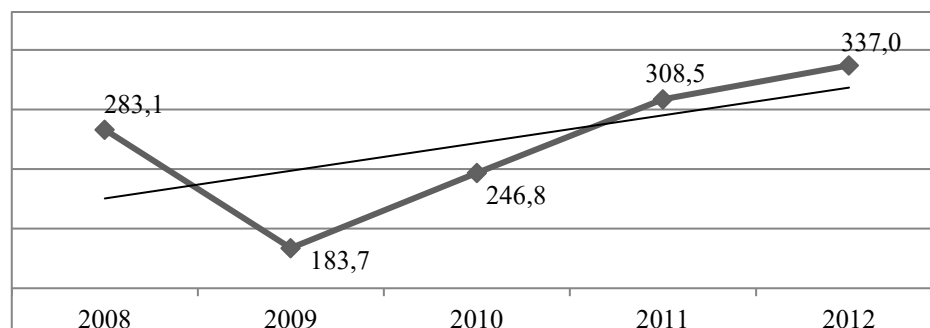
Анализът на данните позволява да се направи извод за съществено увеличаване на взаимозависимостта на ЕС и Русия в търговския аспект през разглеждания период. Средните темпове на растеж на показателите потвърждават тенденцията за напредналото развитие на износа на ЕС към Русия, а общата им динамика доказва стимулиращия ефект на вътрешните и външните фактори върху взаимните дялове на партньорите, което е особено изразено през втората половина на периода. Данните ясно показват изключително голямата роля на ЕС като търговски партньор на Русия през разглеждания период.

С оглед задълбочаване на изследването е необходимо да бъде проследена структурата на вноса и износа между ЕС и Русия в сравнителен план между периодите преди, по време на налагане на ембаргото между държавите и следващите години на партньорство, тъй като то пряко касае и движението на стоковите потоци. Изследването показва, че съвкупният дял на суровините в структурата на руския износ е над 75%, а преобладаващата част от тях са горивно-енергийните ресурси, които през разглеждания период достигат висок темп на растеж в сравнение с други групи продукти (4%). В същото време в структурата на износа на ЕС за Русия повече от 70% са промишлените стоки с доминираща роля на продукцията на машиностроенето и автомобилния сектор, които също имат висок темп на растеж на показателите през периода. Данните за периода 2000 – 2007 г. разкриват не само количествена, но и структурна асиметрия на търговските отношения между ЕС и Русия, която се състои в неравностойния обмен на суровините с продукцията, имаща висока добавена стойност.

3. Трети етап от развитието на търговските отношения между Европейски съюз и Русия – зрялост на отношенията (от 2008 до 2012 г.)

Като основни събития и предизвикателства през периода могат да се разглеждат: глобалната финансова криза от 2008 – 2009 г. и възстановяването на световната икономика след нея; стартирането на съвместната програма на Европейския съюз и Русия „Партньорство за модернизация“ през 2010 г.; дълговата криза в еврозоната през 2009 – 2010 г.; ограничителните мерки срещу Иран през 2010 г. (ембарго), предизвикали преустановяването на износа на енергийните ресурси за ЕС; активната фаза на военни конфликти, протести и преврати в редица държави – износителки на петрол през 2011 г. (Тунис, Алжир, Либия, Йемен, Сирия и др.), известни като „Арабска пролет“ и влизането на Русия в Световната търговска организация през 2012 г.

Състоянието и динамиката на търговския оборот през периода също са изследвани посредством анализ на стойностните показатели, които са представени на Фигура 5.

Източник: Евростат

Фигура 5. Търговски оборот между ЕС и Русия през периода 2008 - 2012 г. (млрд. евро)

Емпиричните данни очертават възходяща тенденция в динамиката на развитие на стойностните обеми, реализирани на база на двустранните търговски отношения, след 2009 г., през която най-мощният

ЕТАПИ В РАЗВИТИЕТО НА ТЪРГОВСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ ...

негативен фактор в развитието на търговията е глобалната финансова криза, предизвикала и най-резкия и бърз спад на показателите.

Таблица 4 показва взаимните дялове на ЕС и Русия в структурата на външната търговия и тяхната динамика през периода 2008 – 2012 г.

Таблица 4
Взаимни дялове в обща структура на външната търговия за периода 2008 – 2012 г.

Показатели	Средно за периода (%)	Среден темп ($\bar{T}$)
A	1	2
Дял на Русия в износа на ЕС	6,9	0,977
Дял на Русия във вноса на ЕС	11,1	1,013
Дял на ЕС в износа на Русия	53,5	0,982
Дял на ЕС във вноса на Русия	45,6	0,984

Източник: Изчисления на авторите.

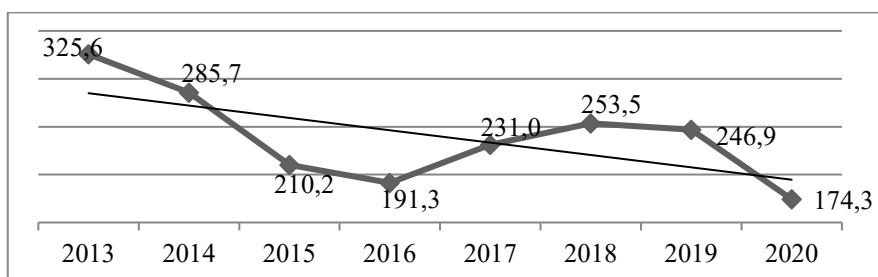
Анализът на средните стойности показва засилването на взаимната роля на партньорите в сравнение с предходния етап. Растежът на дела на Русия е по-голям, но все още се забелязва значителната количествена асиметрия в двустранната търговия.

Общ поглед върху периода 2008 – 2012 г. позволява да се направи изводът, че той е по-нестабилен етап в развитието на търговските отношения между ЕС и Русия в сравнение с предходния период заради интензивното и разнопосочно действие на външните фактори.

Като основни негови характеристики могат да се идентифицират: нарастване на абсолютните обеми на износа и вноса в стойностното и натуралното изражение; стабилен растеж на отрицателното салдо на ЕС в търговията с Русия; забавяне на общия темп на растеж на показатели, което е най-забележимо в динамиката на натуралните показатели на търговския оборот; засилване на структурната деформация на търговския оборот поради нарастващия дял на енергийните ресурси; нестабилност в динамиката на търговията в резултат на резките промени в конюнктурата на енергийните пазари; съществено засилване на позицията на Русия във външната търговия на ЕС в сравнение с предходния период, което основно се дължи на нейната голяма ролята в износа и вноса на новите страни-членки на интеграционното обединение.

4. Четвърти етап от развитието на търговските отношения между Европейски съюз и Русия – период на предизвикателства (от 2013 до 2020 г.)

Като най-важните събития, влияещи върху динамиката на основните показатели на търговията между ЕС и Русия през периода, могат да се разглеждат: разширяването на ЕС през 2013 г. (присъединяването на Хърватия); геополитическата криза в постсъветското пространство и свързаната с нея взаимната санкционна политика от 2014 г. насам; забавянето на общия темп на растеж на световната икономика, предизвикало намаляването на търсенето на световния енергиен пазар през 2014 – 2016 г.; увеличаването на производството на енергоносителите в САЩ и отказът на страни-членки на ОПЕК от намаляването на нефтодобива през 2014 г.; частичното преустановяване на ограничителните мерки срещу Иран през 2016 г.; продължаващата през периода политическата нестабилност и военните действия в редица страни износителки на енергийни ресурси от Близкия Изток, Африка и Южна Америка (Египет, Сирия, Либия, Ирак, Венецуела, Нигерия, Южен Судан и др.); геополитическите и търговските противоречия между ЕС и САЩ (новите санкции срещу Иран, митата върху стоманата и алуминия) и споразумението ОПЕК + между всички страни-членки на асоциацията и 11-те други държави (включително Русия) за намаляването на нефтодобива от 2017 г. Фигура 6 представя динамиката на търговския оборот между ЕС и Русия през периода.

Източник: Евростат.

Фигура 6. Търговски оборот между ЕС и Русия през периода 2013 – 2018 г. (млрд. евро)

ЕТАПИ В РАЗВИТИЕТО НА ТЪРГОВСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ ...

Сравнителният анализ откроява намаляване на средните стойностни обеми на износа и вноса спрямо предходния период, но търговският оборот в натуралното изражение показва възходяща тенденция, която се дължи на нарастването на вноса на ЕС от Русия. Общата динамика на показателите през самия период също демонстрира значителни колебания, отразяващи характера и интензивността на факторното влияние върху двустранната търговия.

Изследването показва, че основният вътрешен фактор през периода 2013 – 2020 г. е режимът на взаимните ограничителни мерки, а най-важният външен фактор отново е променливата конюнктура на световния енергиен пазар.

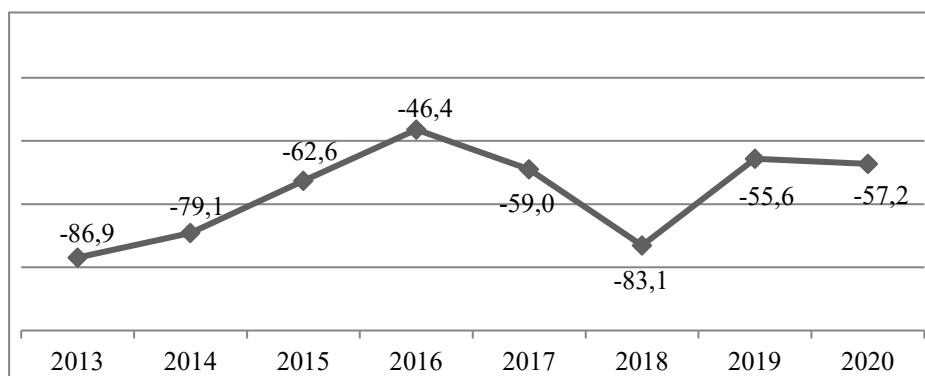
Формата на кривата на стойностните показатели на търговския оборот, която напълно съвпада с динамиката на цените на енергоносителите, в по-голяма степен е свързана с влиянието на външни фактори, докато натуралните показатели повече са засегнати от влиянието на вътрешните фактори. Комплексният ефект от тези фактори в началото на разглеждания период се проявява със значителен, но неравномерен спад в търговския оборот. По-висок темп на намаляването демонстрира износо̀т на ЕС за Русия в натурално изражение (минус 33,2% годишно), а неговият спад е по-голям в сравнение с вноса, който от 2016 г., въпреки санкциите, показва устойчив растеж и предопределя общия възходящ тренд на търговския оборот. Този факт позволява да се потвърди теоретичната постановка, че взаимните ограничителни мерки оказват по-силно въздействие върху износа на ЕС за Русия.

Колебанията на стойностните показатели като цяло имат по-висок темп, но най-бързият спад и най-бавният последващ растеж също демонстрират износа на ЕС за Русия. В резултат на това първоначалното намаляване на отрицателното търговско салдо на ЕС се сменя с увеличаването му и към края на разглеждания период отново се наблюдава движение по посока на неговото редуциране (вж. фиг. 7).

Таблица 5 съдържа данни за взаимните дялове на ЕС и Русия в структурата на външната търговия и тяхната динамика през периода 2013 – 2020 г.

Анализът на данните открива общо намаляване на взаимните дялове на търговските партньори в сравнение с предходния период. Низ-

ходящата динамика на дела на Русия във външната търговия на ЕС е по-значителна в количественото изражение и има по-висок темп, което може да се разглежда като по-активна диверсификация на външотърговските потоци на ЕС от гледна точка на географската им структура.

Източник: Евростат.

Фигура 7. Външотърговско салдо на ЕС през периода 2013 – 2020 г.

Таблица 5

Взаимните дялове в общата структура на външната търговия за периода 2013 – 2020 г.

Показатели	Средно за периода (%)	Среден темп ($\bar{T}$)
A	1	2
Дял на Русия в износа на ЕС	4,8	0,913
Дял на Русия във вноса на ЕС	8,4	0,902
Дял на ЕС в износа на Русия	47,6	0,965
Дял на ЕС във вноса на Русия	41,6	0,983

Източник: Изчисления на авторите.

Според данните за стоквата структура на търговията между ЕС и Русия през 2013 – 2020 г. продължава да се отчита структурна асиметрия в двустранните търговски отношения. Кумулативният дял на продуктите с висока добавена стойност в износа на ЕС за Русия нараства

ЕТАПИ В РАЗВИТИЕТО НА ТЪРГОВСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ ...

до 78% с преобладаващата роля на продукцията на машиностроенето и автомобилния сектор. В същото време се забелязва трайно намаляване на дела на стоковите групи „Храни и живи животни“ и „Животински и растителни мазнини, масла и восъци“, които вследствие на руското ембарго отчитат отрицателен среден прираст с -15%.

По отношение на стоковата структура след налагането на ембарго между ЕС и Русия се наблюдава, че съвкупният дял на ресурсите във вноса на ЕС от Русия остава на нивото от предходния период, но се отчита намаляване обема на горивно-енергийните ресурси в неговата структура, както и значителното увеличаване на дела и темпа на растеж на вноса от Русия на стоковите групи „Суровини (освен горива)“ и „Артикули, класифицирани главно според вида на материала“.

Факторният анализ позволява да се направи заключението, че най-благоприятен, от гледна точка на двустранната търговия, е периодът 2000 – 2007 г., който се характеризира със стабилен и бърз растеж на показателите за износ и внос за двамата партньори, докато най-бързият спад се забелязва по време на глобалната финансова криза от 2008 – 2009 г., което потвърждава тезата за по-високата уязвимост на двустранната търговия от глобалните външни фактори (световните икономически кризи, резките колебания на цените на енергийните ресурси и др.).

Заключение

В обобщение на направено изследване могат да бъдат формулирани някои основни изводи, констатирани на база проследяване на динамиката в развитието на вноса и износа, реализирани между ЕС и Русия през отделните етапи на тяхното търговско сътрудничество:

Първият етап се отличава с доминиращата роля на ЕС в структурата на външната търговия на Русия и нейния стабилно нисък дял във външнотърговския оборот на ЕС. Това се разглежда като резултат както от влиянието на външни фактори, каквато е азиатската финансова криза, така и от политическите противоречия между парт-

нъорите и е индикатор за надмощието на ЕС в обсега на външно-търговските отношения с Русия.

Вторият етап се отличава с продължаващи темпове на нарастване на зависимостта на партньорите на база внос и износ, като средните стойности на руския дял в европейския износ се повишават с 4 пункта спрямо предходния период, а на вноса със 7 %. Значително по-голямо е нарастването на тези стойности за европейския дял в износа на Русия, който бележи ръст от 11%, а европейският дял в руския внос достига нива от 41,8% или ръст от 4,5%.

Третият етап затвърждава очертаните тенденции през предходните периоди по отношение на търговския обмен между ЕС и Русия, като задълбочава проникването както на европейски стоки на руския пазар, така и на руски стоки на европейския пазар. Изследваните данни за периода 2008 – 2012 г. еднозначно показват нарастване на зависимостта на Русия от търговското партньорство с ЕС.

Четвъртият етап отчита обрат в тенденциите по отношение на вноса и износа, реализиран между двата пазара, и средните стойности за периода регистрират намаляващи стойности. Причините следва да се търсят в основния източник на противоречия, който свързваме с геополитическата криза и продължаващата тенденция на разногласия, породени от чисто политически несъответствия в позициите на двете страни.

Използвани източници

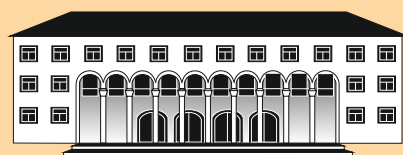
Маринова, Н. (2017). *Международен маркетинг*. София: Нов български университет.

Федералната служба за държавна статистика на Русия (2021). Достъпен на: <<https://rosstat.gov.ru/>> [28.08.2021].

Евростат (2021). Достъпен на: <<https://ec.europa.eu/eurostat>> [28.08.2021].

ISSN 0861 - 6604

БИЗНЕС управление

ИЗДАНИЕ НА
СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ
„Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЩОВ

3/2021

БИЗНЕС управление 3/2021

Редколегия на сп. „Бизнес управление“

Редколегия на сп. „Бизнес управление“

Проф. д-н. Борислав Борисов – главен редактор, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свищов

Проф. д-р Красимир Шишманов – зам. главен редактор, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свищов

Проф. д-н. Божидар Божинов, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ – Свищов

Проф. д-р Любчо Варамезов, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свищов

Доц. д-р Иван Марчевски, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свищов

Доц. д-р Ирена Емилова, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свищов

Доц. д-р Румен Ерусалимов, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ - Свищов

Доц. д-р Силвия Костова, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ – Свищов

Доц. д-р Симеонка Петрова, Стопанска академия „Д.А.Ценов“ – Свищов

Международна редколегия на сп. „Бизнес управление“

Проф. д. ик. н. Дмитрий Чистов – Финансов университет при правителството на руската федерация, Москва, Русия.

Проф. д. ик. н. Татьяна Орехова – Донецки национален университет, Виница, Украйна

Проф. д. ик. н. Виктор Чужиков - Киевския национален икономически университет „Вадим Гетман“, Украйна.

Проф. д-р Йото Йотов – Драксел университет, Филадельфия, САЩ

Проф. д-р Дариуш Новак - Университет по икономика и бизнес, Познан, Полша

Проф. д-р Синиша Зарич – Университет на Белград, Сърбия

Доц. д-р Йоана Панагорец – Университет Валахия, Търговище, Румъния

Стилов редактор – Анка Танева

Превод на английски език – ст. преп. Румяна Денева,

ст. преп. Радка Василева

Технически секретар – Живка Тананеева

Дадено за печат на 12.11.2021 г., излязло от печат на 16.11.2021 г.,
формат 70x100/16, тираж 40

© Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов,
ул. „Ем. Чакъров“ 2, тел.: +359 631 66298

© Академично издателство „Ценов“, Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А

СЪДЪРЖАНИЕ

МЕНИДЖМЪНТ практика

ИНСТРУМЕНТИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ЧАСТНИЯ СЕКТОР, ИЗПОЛЗВАНИ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР: ПРИМЕРИ ОТ ПРОУЧВАНИЯ НА АВСТРАЛИЙСКИЯ ПУБЛИЧЕН СЕКТОР Проф. д-р Ануп Чоудхури, доц. д-р Никхил Чандра Шил	5
ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА МОДЕРНИЗАЦИЯ И ЕЛЕКТРОНИЗАЦИЯ НА ВЪТРЕШНИЯ КОНТРОЛ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР Проф. д. н. Борислав Борисов	31
ИЗМЕРВАНЕ НА ЕКОЛОГИЧНОТО И ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА СТРАНИТЕ ПОСРЕДСТВОМ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ИНСТРУМЕНТИ ЗА КЛЪСТЕРЕН АНАЛИЗ Докторант Святослав Беспалов, Доц. д-р Кристина Митюшкина, Проф. д-р Хенадий Черниченко	45
РАЗКРИВАНЕ НА ЛАТЕНТНИТЕ РЕЗЕРВИ НА ТЪРГОВИЯТА НА ЕДРО В ХРАНИТЕЛНО-ВКУСОВАТА ПРОМИШЛЕНОСТ В УСЛОВИЯТА НА ИКОНОМИЧЕСКА КРИЗА Александър Анатолиевич Носаченко	62
ЕТАПИ В РАЗВИТИЕТО НА ТЪРГОВСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ МЕЖДУ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И РУСИЯ Доц. д-р Донка Желязкова, Сергей Пиддрубивный	76